

Seadus ja Kohus.

Õigusteadline ajakiri.

Ilmub üks kord kuus.

Toimetus ja talitus Tallinnas,

S. Surul nr. 16, raekoja vastas.

Tegew toimetaja: wann. advokadi abi **A. Birk.**

Tegewa toimetaja kirjade aadress: РЕВЕЛЬ, Суурел Karja uul., nr. 15, kort. 4.

№ 3.

Märts.

1913.

Gellepingud ning nende tähtsus.

Rein Glaser.

Maewalt leidub meil inimesi, kes ellepingust ehk eelkontrahist midagi kuulnud ei oleks. Kuid sellegi peale waatamata tuleb tõesajaks pibada, et ellepingute seadusliisi jõudu, nende kohustusliisi wäärtust asjaosaliste kohta meil küllalt weel ei tunta. Slegi seadusetundjate keskel sünnitab ellepingute kohustusliisi wäärtuse küsimus mitmesugusid waielusi, mida kohtudes arutihti kuulda wõib. Sarnase nähtuse põhjusiks, et ellepingute seadusliisi jõu üle, nende laialdase tarwitamise peale waatamata, kindel arusaamine suuremate hulkade ning teatav üksmeel asjatundjate juures puudub, on minu arvates see, et nii ellepingu mõiste aramääramises, kui ka ellepingute kohustusliisi jõu tähendamises Balti erandiguse III kõite kokkuseadjad mitte küllalt täpisepealised pole olnud. Waatame ligemalt järele, mida mõistab siis meie Balti erandigus ellepingu all.

Lepinguks laiemas mõttes nimetatakse igat mitme isiku wastastikku kokkuleppimist mõnesuguste õigusliiste wahelordade tekitamise, muutmise ehk lõpetamise üle. Lepinguks kitsamas mõttes kutsutakse üksnes kohustusliisi lepingut ehk niisugust mitme isiku tahtmise awaldamist, mis, wastastikuse kokkuleppimise peal põhjenedes, nõudmiseõigust tahab tekitada (III k., § 3105). Tähendab, leping, nii laiemas kui kitsamas mõttes, põhjeneb peaaesjalikult mitme isiku kokkuleppimise peal selle ehk teise õigusliisi wahekorral, selle ehk teise nõudmiseõiguse kohta.

Millal, mis momendil wõib aga ütelda, et mitu isikut selle ehk teise asja kohta, selle ehk teise õigusliisi wahekorral kohta oma tahtmistes kokku on leppinud? Teiste sõnadega: mis ajal sünnib leping?

Sgast lepingust wõtawad kõige wähem kats isikut osa, mis juures üks nendest kohustab teisele seda wõi teist tegewust awaldama, millel teatav materill, majandusliine wäärtus ei puudu (ühetilgne leping). Sagedaste kohustab aga see teine omat lorda ennast esimehele ka midagi tegema (kahepoolne leping).

Et üks lepinguosaline teise osalise käest juba millegi täitmist nõuda võiks, ja et see teine ka kohustatud oleks seda täitma, selleks on tarvis, et leping, mille täitmist nõuetakse, lõpulikult maha tehtud oleks, et leping juba ilma sündinud oleks. Nagu nimetatud, põhjeneb iga leping lepinguosaliste kokkuleppimise peal. Kõlku võib aga ainult teatawa asja, vahetorra, nähtuse ehk mõtte kohta leppida, sellepärast ei leia üksi leping enne aset, kui üks lepinguosaline teisele seda või teistsugust ettepanekut ei ole teinud, ning viimane seda ettepanekut omalt poolt vastu pole võtnud. Nii ettepanek kui vastuvõtmine peavad ilma igasuguste tingimisteta tehtud olema. Igas lepingus on teatatavad punktid, teatawa osa olemas, mis tema tuuma sünnitavad, ilma milleta antud leping enam see lepingki ei oleks, see on nõnda nimetatud tuumline ehk oluline (существенная) osa*). Peale selle on aga harilikult ka sarnased punktid olemas, mis seaduse järel siis juba iseenesest aset leiavad, kui poolte vahel lepingu tuumlistes ehk olulistest osades kokku on lepitud; neid punkteid ehk osasid kutsutakse loomulikeks ning neid võivad pooled vabatahtlikult muuta. Lõpuks võivad pooled terve rea tingimisi lepingusse võtta, mis loomulisi lepingu osasid laiendaksivad ehk kitsendaksivad, sinna kõrval-määrusi tingimiste, terminide, sihtide jne. kohta teeksid. Kõiki viimaseid tingimisi ning kõrval-määrusi loeb seadus lepingu juhuslisteks jagudeks ning nende lepingus olemasolemine põhjeneb igal juhtumisel poolte avaldatud tahtmise ehk kohtu õiglase äranägemise peal.

Kui nüüd lepingute mahategemise momendi juurde edasi minna, siis näeme, et seadus seft momendist peale, kus poolte vahel kokkuleppimine lepingu tuumliste ehk oluliste, n. n. lepingut tekitavate osade kohta aset on leidnud, lepingut lõpulikult mahatehtuks, sellega ka poolte kohta kohustavaks loeb (III t., 3131). Väija tulevad arvata üksnes järgmised juhtumised: 1) kus seadus nõuab, et leping kohtu ehk notariuse läbi tehtud jaaks, nagu, näit., Kuramaal kinkimine, kui kingituse väärtus 75 rublast üle ulatab (III t., 4473), Viitwimaa linnades testamendid, abielu lepingud ning pärijaks määramise lepingud ning (sealsamas, 2996, p. 5), lepingud, kus mitmest abielust lapsed üheõiguslisteks tunnistatakse (seals., 2514 ja 2996, p. 1) ja mõned teised (võrdle Sead. Kogu XVI t., I j., Not. Sead., § 280), seal peab see tingimata täidetud saama, seft vastasel korral ei ole leping üleüldse maksj, ka siis mitte, kui tema osalised kõikide lepingu jagude kohta kokku leppinud ning lõige kohta koguni koduse kirjaliku akti maha oleksivad teinud (vaata III t., 2999, 3000 ja 3029); 2) kus pooled on eneste keskel maha teinud, et leping enne maksma ei hakka, kui ta teatavas vormis (näituseks, kirjalikus) avaldatud ei ole (vaata III t., 2999 ja 3032); 3) kus pooled, lepingu tuumlistes osades kokku leppides, omale otseselt õiguse jätavad lepingu kõrval-osade, kõrval-tingimiste, s. o. tema loomuliste ning juhusliste punktide üle

*) Seadus määrab iga laadi lepingute kohta ära, misugused osad temas tuumlistes ehk olulistes on.

weel kord läbi rääkida (vaata Balti eraõigus, III f., § 3133). Kõi-
gil neil väljavõetamatel juhtumistel, ilma tarvilise vormita ehk lõpuni
viimata, mahatehtud lepinguid nimetab eraõigus „eelingimisteks“,
„läbirääkimisteks“ ehk „traktatideks“, (предварительныя условия,
т. н. переговоры, прелиминарии или трактаты; Tractaten oder
Präliminarien), millel poolte kohta mingisugust sidumat ehk kohus-
tamat tähtsust ei ole (vaata III f., 2999, 3000, 3029 ja 3133). Just
samajuguse väärtuse annab seadus ka poolte läbirääkimistele lepingu
tuumliste ehk oluliste punktide ehk osade üle, neid samuti „tingimis-
teks“ ehk „traktatideks“ (läbirääkimisteks) nimetades ning jeda alla
kriipsutatades, et sarnaste eelingimistega ei nõudmisi ega ka nõudmise-
õigust põhjendada ei saa (3132).

Oleks seadus sarnase „eelingimiste“ ehk „ellepingu“ mõiste
äraramääramise juurde peatama jäänud, siis arvatavasti poleks ellepin-
gute kohustuslike väärtuse ehk nende sidumuse küsimust tekkida mõi-
nudki: igahel oleks kindel teadmine olnud, et ellepingu kedagi ei seo,
et temast wabalt taganeda tohib, ilma et selle juures kohustus tekkiks
teisele poolele kahjutaju maksta. Aga see ep see häda ongi, et kolman-
damas kõites weel kats paragrafi leiduwad, mis ellepingu mõistele
koguni teiselaadilise fiisu annawad ning ühes sellega teda ka koguni
teistti hindawad. „Eelingimisi,“ — ehk, nagu saksakeelne tekst
lausub: „ettewalmistawaid läbirääkimisi ettewalmistawat lepingut“
(vorbereitende Verabredungen), mille otstarbeks on lepingu tegemine
tulewikus, — loetakse täiejõulisteks, niipea kui nende läbi tulewase lepingu
tuumlised (päralt-asjad ehk ojaasjad существенныя принадлеж-
ности) kindlaks on tehtud“ (III f., par. 3140). Lepingust võib
ilma isäralise sellekohase tingimisetagi, käsiraha kaotades taganeda, kui
leping, mille puhul käsiraha antud oli, weel lõpulisult mahatehtud ei
olnud ja üksnes esialgses läbirääkimises seisis. Wiimane määrus seisab
paragraf 3368, kus ühtlasi 3140=ma paragrafi juurde juhutatakse.

Tahes ehk tahtmata peame meie tunnistama, et Balti eraõigus
kohelaadilisi „eelingimisi ehk kokuleppimisi,“ lühemalt öeldes, elle-
pinguid tunneb, misjuures ühedel mingisugust kohustawat jõudu ei ole,
kuna aga teised, teatava liisendusega, makswad on Walitsewa Senati
Kassatsioon-Departemang ühes omas otsuses (1898 a., № 1) räägib
otsekohe, et „eelingimiste“ all Balti eraõigus mitte üksnes esialgseid
läbirääkimisi lepingu tuumliste ehk oluliste asjade üle ei mõista (3132),
waid ka „ettewalmistawaid lepinguid“ (3140).

Need „eelingimised“, ellepingud, millel seaduse järele mingi-
sugust kohustawat ehk sidumat väärtust poolte kohta pole, on küllalt
selgeste III kõites ära tähendatud, nii et sellelaadilised ellepingud kelle-
gihti kahlust ei ärata. Sellepärast ei hakka mina ka nende juures siin-
kohal pikemalt peatama, jeda enam, et ülewalpool neist minu arwates
juba küllalt juttu oli.

Koguni teistsugune on aga asi 3140 paragrafis ette nähtud „eel-
tingimiste“, ehk „ettewalmistawate lepingutega.“ Siin ei ole enam

mitte küllalt selge, misjugsid lepinguid nende „ettewalmistawate lepingute“ ehk eellingimiste — „предварительный уговоръ“ ehk „приготовительный договоръ“ — all mõista tuleb.

Kohtudes mõib, näitufeks, üsna tihti järgmisi lepinguid kuulda saada: Arumäe Madu ning Alatoa Jaat on eneste wahel umbes niisuguse eellepingu ehk „kaubakontrahti“ teinud: Madu müüb Jaagule oma Arumäe koha, ühes nende õiguste ning päralt-asjadega (принадлежностями), mis tal omal selle koha peale oli ehk seaduse järele olla mõis, nendes piirides, mis maamõetja R. R. 18** aastal kaardi peale üles tähendanud ning loodusel kupitsate ja ristitiwidega ära märkinud on, 3000 rbl. eest jäädawats omandufeks. Jaat saab siis ja siis koha oma kätte, ehk ongi ta kätte saanud; koha piirid on talle ära näidatud. Ostujumma maksab ta Madule järgmiselt: selle lepingu allakirjutamise juures käsirahana 100 rbl., mille saamist Madu olikiri selle kontrahti peal tõendab; kuu aja jooksul 900 rbl.; peale selle wõtab Jaat oma peale ühes protsentide maksuga Madu peal lajuwad wõlad — kredit-kassa: 1000 rbl., mis juures kuni selle lepingu allakirjutamise päewani kogunud wõlakustutamise summa müüja osaks langeb; ja mõisaherrale, parun R. R., koha ostuwõlga 1000 rbl. Kõik ostukontrahti kreposteerimise kulud wõtab Jaat oma kanda. Arumäel, kuupäew, aastaarw. Arumäe Madu. Alatoa Jaat. (Allkirjab)

Kui Madu Jaaguga tähendatud sissu. lise lepingu tegiwad, oliwad nad weel sõbra mehed. Tol ajal oli jee koht ka umbes 3000 rbl. wäärt, nii et kumbki ennaft petetud ei tundnud olemat. Nad pidiwad ka warsti peale selle lepingu tegemist linna notariuse juurde minema ja koha kreposti-raamatutes ümber lastma kirjutada. Aga miks siis tõtata. Kaup on kaup, arutawad nad isefestis, ja ega me ikka teda tagasi hakka ajama. Jüripäewal kolib Jaat Arumäele ning hakkab seal tööle. Ta näeb koha juures hoolega waewa, sest jee on ju nüüd tema oma. Paar aastat weerewad mõõda, kuid Madu Jaaguga pole ikka weel aega saanud linna notariuse juurde minna: kord pole ühel, kord teisel mahti olnud. Lõppude lõpuks on aga asi nii wälja kujunenud, et üks ehk teine nendest heameelega lepingust taganeda tahab, et asja kohtuga õiendada tuleb, kas on siis koht juba liig odawalt müüdüd ehk jälle liig kallist ostetud; kas tahab ostja koha peale laenu wõtta, ei saa aga seda mitte teha, sest et tema seaduse järele weel kohaomanik ei ole; wõi on ta jälle liig hooletu kredit-kassa ning mõisawõla protsentide maksimises olnud, mispäraft mõisaherra ning kassawalitus wõlgu jätuid protsentide endise kohaomaniku käest sisse hallab nõudma, teda oksjoniga ähwardades, jne. jne. Kõuab nüüd üks nendest, olgu jee ostja ehk müüja, et kohus kohustaks teist umbes samasisulisele wõmilisele lepingule, mida kreposteerida wõiks, alla kirjutama ja et tema allkirja asemele kui ta seda kohtu poolt määratud ajajooksul wabatahtliselt ei tee, kohane pealkirjuus saaks tehtud, siis waieldakse farnasele nõudmisele wäga fagedaste sellest seisukohast wastu, et jee leping üksnes eelleping alla, millest müüja Madu 3140 ja 3368,

p. 1 põhjal, käsiraha kaotades, wabalt tagasi astuda võib. Teiselt poolt aga põhjendatse jellega, et 3219 ja 3015 paragrafide järele iga leping, mis seaduslikul teel tehtud, kohustaw on ja et ilma teise poole nõusolemiseta ta siingi lepingust taganeda ei wõi, sest et siin meil lepinguga, mitte aga „eellepinguga“ jelle sõna mõttes, tegemist on.

Katsume nüüd järele, kummal poolel õigus on. 3368 paragraf, mis poolele õiguse annab, käsiraha kaotades, lepingust taganeda, ütleb sõna sõnalt, et see üksnes siis aset teiab, „kui leping, mille puhul käsiraha antud, weel lõpulikult maha tehtud ei olnud ja üksnes esialgses kokkuraäkimises ehk läbirääkimises seisis“ jelle juures juhatab ta meid meile juba tuntud 3140 paragrafi juurde, Wiimane paragraf aga räägib ettevalmistuse lepingust, eellepingust, mille sihiks, — minu mõtte järele oleks selgem ütelda: *сисутъ* (предметомъ), — jelle ehk teise lepingu tegemine tulewikus on. Ma usun, et sarnaste lepingute ka „предварительныя условія“teks“, „eellingimisteks“ nimetamine Wene keeles mitte küllalt õnnestanud pole ning et just see õnnetu mitmele mõistele ühefuguse nimetuse andmine asjata raskusi seaduse arusaamisesse on toonud. Sarnased „eellingimised“ on ju täiesti iseseiswad lepingud. Nende isäraldufeks on see, et nemad mitte teatawa tegemise peale jelle wõi teise asjaosalise poolt ei ole sihitud, waid üksnes jelle peale, et pooled tulewikus, edaspidi teise lepingu teewad, kus sarnane tegemus ette oleks nähtud. Nõnda on siin lepingu *сисутъ* teise lepingu tegemine tulewikus, ja et käesolew leping maksew oleks, jelleks nõuab seadus, et jelle tulewase lepingu tuumliised ehk olulised (существенныя) osad ette olekfiwad nähtud, sest üksnes siis saaks ka käesolewa lepingu siju üle selgusele. Kuna paragraf 3140 ettenähtud lepingu järele ainult teise lepingu tegemist nõuda võib, siis on minu arwates saksakeelne jellelaadiliste lepingute nimetus treshwawam ning õigem: ta ei nimeta neid mitte „eellepinguteks“ ehk „eellingimisteks“ waid „ettevalmistawateks lepinguteks“ (vorbereitende Verabredungen). Wõitame nüüd ülewalpool näitufeks toodud Wadu ning Jaagu wahel mahatehtud eelkontrahi arutamise alla. Siin peame küll itna wõhemagi kahtluseta ütleva, et see mitte eelkontrahht 3140 paragrafi mõttes ei ole, sest et tema sihiks sugugi teise kontrahi tegemine tulewikus ei ole, nagu seda nimetatud paragraf nõuab, waid tema sihiks on Arumäe koha ostu-müüma tingimised ning sihiks Jaagule jelle koha peale omanduseõigusi edasi anda. Ostu-müüma leping loetatse aga seaduse järele sest ajast saadif mahatehtuks, kus ostja ning müüa eneste keskel müüdawa asja ning tema hinna kohta kokku on leppinud (3859 par. III t.). Ostu-müüma lepingud wõiwad, üleüldise reegli järele, igasuguses vormis, nii suusõnaliselt, kui ka kirjalikult, mahatehtud saada (III t., 3860). Wäljawõttes sellest üleüldisest reeglist peawad kas poolte isäralise kokkuleppimise ehk seaduse sellekohase nõudmise peal põhjenema (waata § 3859, tähendus).

Nagu juba ülewalpool öeldud, wõiwad pooled lepingu maksma hakkamist mitmel teel edasi lükata, isegi siis weel, kui nad tema tuum-

listes osades kofku on leppinud ja kui nende waheline leping seaduse järele juba mahatehtuts ning kohustawaks peats loetud saama. Seda wõib sel teel teha, 1) et pooled omale otsekohese õiguse jätawad lepingu loomuliste ning juhusliste osade üle weel kord läbi rääkida, — niifugusel korral loetakse nende wahel mahatehtud lepingut üksnes eellepinguks, millel kohustawat jõudu ei ole (III k., 3133); 2) et nad kofku lepiwad, et leping üksnes siis maksew on, kui ta nii ehk teistjuga sees wormis awaldatud on (2999); — ka jarnasel korral on meil üksnes eelepinguga tegemist, mis kellegi kohta maksew ei ole; 3) et lepingu maksuwust mõnest sündmusest tulewifus ära oletada lasewad, s. o. tema maksuwust teatawate tingimistega seowad, — niifugusel korral on meil täieline leping olemas, mis poolte kohta juba algusest saadil kohustawaks loetakse. Nadu ja Saagu wahel ühtegi jarnast kofkuleppimist pole olnud, jellepärast wõib nende lepingu maksuwusetus ainult seaduse peal põhjeneda.

Mis seaduse nõudmistesse lepingute wormi kohta puutub siis ühe osa kohta, nimelt nende kohta, kus seadus ilma teatawa wormita tehtud lepingud maksuwetakstunnistab, sai juba eelpool öeldud. Sgaurugune eelleping, leppingiti, mida siin nihti „eellepinguks“ nimetatakse, on seaduseandja filmis nendel juhtumistel ilma kohustawa jõuta (2999, 3029). Kuid selle osa lepingute kõrwal tunneb meie eraõigus weel niifugufid, kus ta küll ka teatawa wormi täitmist sünduslikuks ja tarwilikuks peab, kus ta aga siiski selle wormi täitmata jätmist teistjuga ste tagajärgedega seob: nimelt jätab ta need lepingud nõuerawa wormi täitmata järmisege korral maksma, nii pea kui neid lõpulistult mahatehtuks wõib tunnistada, s. o. kui pooled nendes lepingu tuumlistes punktides kofku on leppinud. Sarnaste lepingute hulka käiwad need, kus seadus lepingu kinnitamist teatawa ametiajutuse poolt nõuab, näituseks, krepõsti-jaostonna ülema poolt. Beasjalikult kuuluwad siia lepingud, mis liikumata waranduse käsutamisesse ehk tarwitamisesse puutuwad. Meie eraõigus nõuab, et ize, kes oma õigusi liikumata waranduse üle sel wõi teisel mõedul kõikidele sünduslikuks ning wastuwaiblemataks tahab teha, neid krepõsti-raamatutes üles peab lastma märkida. Ainult see, kes krepõsti-raamatutes maatüki omanikuna on märgitud, tohib selle maatükiga oma healtsarwamise järele toimetada, teda ära müüa, panti panna jne. (III k., 812). Ta wõib seda isegi weel siis teha, kui ta selle maatüki juba ära on müünud ja õffjale edasi annud ning wiimane seal mitu aastat peremehena toimetanudki on, sest lihtne liikumata waranduse edastandmine, ilma edastandmise krepõsteerimata, ei anna weel selle waranduse saajale omanduseõigust (III k., 809). Niifuguse „omaniku“ õigusi peab küll see maksuwaks tunnistama, selle läest ta neid omandanud on, kuid ka ainult tema. Kõit kõrwaliseb ifitud, kes temaga lepingulises wahekorras ei seis, on kohustatud üksnes sellega rehtendama, kes krepõsti-raamatutes omanikuna näidatud on. Samajugune lugu on ka reistes lepingutes (näituseks, rendilepingusti), kus lepingu teel seda ehk teist õigust liikumata asja üle tahetakse tekitada.

senifaua, kui sarnane leping krepõsteeritud ei ole, pole lepingu järele õigustatud poolel ka soovitatavat õigust asja enese üle, pole seaduse keeles „asjalisi õigust“ (вещного права), vaid temal on üksnes isiklik (личное) nõudmiseõigus teise lepinguosalise vastu. Tähendab, tema õigus teatud asja kohta pole küllalt faititud: tema ei saa teda teiste käest kerge waewaga tagasi nõuda, ei saa teda müüa jne. Müüja ning ostja wahel on niisugusel korral, kus leping küll tehtud aga veel krepõsteerimata on, ostjal suuremad õigused, kui müüjal; ostja ning müüja õiguste juures asja üle kolmandate isikute ees on aga asi otse ümberpööratud. Mõuetawa wormi täitmata jätmine, ütleb 3014 paragraf, ei hõwita veel iseenehest õiguslike sideme (mahateo, sõlmituse — юридическая связь, juris vinculum) maksmust, vaid pifendab ainult seda aega, kus asja uus omandaja asja üle „asjalised“ (вещные) õigused kätte saab. Mitte kumbki pool ei wõi lepingust sel põhjusel, ilma teise nõusolemiseta, taganeda, et leping veel krepõsteeritud pole (III §., 3015). Mendel kordabel, kus lepingu kirjalt wormi tema maksmuse oluliselt wõi tuumiliselt tingimisteks (существеннымъ условіемъ) ei ole, on kirjaltul eelprojektil, (n. n. punctuationil), kui ta õiguslike sideme ehk mahateo (связь) tuum- ning kõrwal-õsjad eneses fisa dab ja poolte poolt alla on kirjutatud. ühesugune jõud wormilise aktiga, mille tõttu kumbki pool teise käest wormilise akti tegemist ning allakirjutamist nõuda wõib (waara III, 3034).

Ülewalpool tõin ma ühe kohudes wäga tihti leidurwa eellepingu wormi näituseks ette ning ühtlasi tähendasin ka nende harilikude wastuwaidlemiste peale, mida sarnase eellepingu puhul kuulda wõib. Ma püüdsin omalt poolt neid wastuwaidlemisi ligemalt järele waadata. Peale selle näitasin ma, et sarnane eellepingu mitte sugugi niisugune ei ole, mis 3140 par. ette on nähtud ja millest wabalt, käsiraha koostades, taganeda wõib, waid et see täie jõuline, poolestid sidur leping on, mida meil harilikult eellepingu ehk eelkontrahi nime all tuntakse.

Lõpuks tahaksin oma arwamise põhendamisele veel mõnda üleüldist märkust juurde lisada.

Arwamisega, nagu wõiks wormilise lepingu tegemisest wabalt sel korral taganeda, kui poolte wahel kirjalt eellepingu maha on tehtud, milles osletaw asi ja selle hind — lepingu tuumilised õsjad — ära määratud on, ei saa muu seas veel ka sellepärast nõus olla, et ta meid wäljapeasemata ning wõimatumasse wastolusse toob. Üleüldise reegli järele, mis 3209 paragrafis awaldatud, on iga seaduslikul teel tehtud leping kohustaw, ja kumbki pool ei tohi temast ilma teise nõusolemiseta ja kahjutasu maksmise kartujeta taganeda. Iga lepingu läbi rekitatud nõudmiseõigust wõib mitmel wiisil kindlustada; muu seas wõib nõudmise täitmist käsiraha ehk tagatisega (неустойкою) kindlustada. Sällegi üleüldise reeglina maksab meil määrus, et pärast seda, kui käsiraha wälja on antud, leping mahatehtuks loetakse, muidugi selle juures peawad teised seaduse tingimised täidetud olema (III §., 3362). Tallinnas, Haapjalus, Rakweres, Friedrichstadis ja Waustis wõiwad

siiski lepinguosaliselised senitaua, kui nad pärast läbirääkimiste lõpetamist laiali pole veel läinud, käsiraha tagast anda ehk nõuda, ja sellega lepingut ära muuta. Viivimaa linnades muutub loomade ja hobuste ostmise juures käsiraha andmisega leping lõpulistiks, kui käsiraha samal päeval tagasi ei saa nõutud, olgu siis, kui müüdud hobuses mingisugune tuumline ehk põhjaline puudus avalikuks tuleb (3363). Kui nüüd mahatehtud lepingut, mille puhul käsiraha on antud, wabalt ilma sellekohase tingimise tegemiseta, ainult käsiraha kaotades, enne wõrmiliku lepingu tegemist murda võib, siis peaksite tunnistama, et käsiraha nõudmise õigust sugugi ei kindlusta, waid olse ümberpöördukt, teda nõrgestab: poleks käsiraha antud, ei saaks ka kumbki pool wabalt lepingust taganeda, wõhemalt oleks see taganemine palju raskem ning enamalt jaolt ka kulukam. 3891 paragraf III kõites ütleb õsetohe näituseks ostu-müüma lepingute kohta, et Gestimaa linna õiguse järele liikumata waranduse müümise juures, kui käsiraha antud pole, müüja üksnes senitana, kui ostetud warandus edasi antud ehk ostusumma täielikult ära maksetud ei ole, lepingust tagasi astuda võib, kümme protsenti ostusummast ostja kasuks makstes. Muidu aga maksab üleüldine reegel, et lepingust wabalt, ilma seadusliku põhjuseta, taganeda ei wõi.

Peaaegu weel paari juhtumise peale tähendama, mis elus üsna tihti ette tulewad. Pooleb, näituseks, teewad selle ehk teise lepingu, mis juures üks teisele teatawa summa käsirahaks annab. Ühtlasi lepiwad nemad ka kokku, et mahatehtud leping käsiraha kaotusega muritud võib saada (3367), ehk et kui üks määratud aja jooksul lepingut ei täida, siis teine oma peale wõetud kohustuslest wabaks saab (3368). Sarnastel korradel wõiwad mõlemad pooled lepingust ainult käsiraha kaotades, taganeda. Kuid muidugi mitte jellepärast, et siin eelleping on, waid jellepärast, et ka lõpulist mahatehtud lepingust seadus teatawatel korradel tagasi astuda lubab. Meie juures laialt tarwitusel olewad eellepingud ehk eelkontrahid, isekranis liikumata waranduse ostmise juures, on oma kohustuslike wääruse poolest lepinguosaliste kohta samasuguses määras makswad, kui wõrmilisedki lepingud. Peaasi on nende wääruse hindamise juures see, kas on võimalik nende poolte kokkuleppimist nendes awaldatud lepingu oluliste ehk tuumliste osade kohta kindlaks teha wõi mitte, teiste sõnade, kas poolte wahel on leping juba maha tehtud, wõi mitte, ehk on nende wahel üksnes weel läbirääkimised lepingu tuumliste osade üle. Selles arwamises on muu seas ka kohalise õiguse tundja, Dr. Karl Erdmani*). Pudas igal üksikul juhtumisel otsustama peab, on muidu enamalt jaolt fakti, waid mitte õiguse küsimus.

Kui väiksed võivad Cestimaal talumaa kohad olla?

A. B.

Selle küsimuse kohta on Cestimaa talurahwa seaduses otsekohene määrus (§ 58) olemas, kuid pole sugugi üleliigne asjast ikka ja uueste jälle juttu teha.

Talurahwa seadus ütleb oma 58-as paragrafis sõna sõnalt: „Talu-arendimaad ei tohi iialgi väiksemateks kohtadeks tükeldada kui kolm tiinu põldu ja sellekohane jagu heina- ja karjamaad.“ Selle paragrafi kohta on, kes teab mis päraft, õige laialt see arusaamine maad võtnud, et igas talumaa kohas peale kolme tiinu põllu tingimata veel peab olema kolm tiinu heina- ja kolm tiinu karjamaad, ehk et talu-arendimaast välja lahutatud talu ei tohi väiksem olla kui 9 tiinu, kust siis põllu-, karja- ja heinamaa igauhe alla eraldi kolm tiinu tuleb. Teisiti beldes, seaduse paragrafis seiswate sõnade „kolm tiinu põldu ja sellekohane jagu heina- ja karjamaad“ hulgast mõistetakse sõnu „sellekohane jagu — Wene keeles „соразмѣрное количество“ — nii, et siin niisama palju heina- ja karjamaad nõutakse kui põldu, see on kolm tiinu kummagit, et talukohtal karja- ja heinamaad vähem kui 3 tiinu ei tohi olla. Sa niisugusel arwamisel ei ole mitte ainult liht inimesed waid wäga tihti õigusteadselt haritud isikud ja ametikohtadki. Maafinnitamise (krepostiz-) jaostondades olidki tihti sellel arwamisel ja tehtakse kontrahi raamatusse kandmise juures tahtustsi, kui mõni talukoht 3-tiinulise põllu kuid vähema jao heina- ja karjamaaga on välja eraldatud. Kuidas tuleb siis seda Cestimaa Talurahwa seaduse paragrafi mõista, ehk kui väikesed võivad Cestimaal taluarendimaast lahutatud kohad olla?

Kõige pealt tuleb tähendada, et sõna „sellekohane“ (соразмѣрный) sugugi weel ei tähenda sedasama mis sõna „samasuur“, „niisama palju“, ja selles wiimases mõttes pole teda C. Talurahwa seaduses kuskilgi tarwitatud. „Sellekohane“ tähendab ainult umbkaudu ära, kui palju peab põllumaa kohta karja- ja heinamaad tulema, aga kui palju igakord teda just tulema peab ja kuidas seda rehkendada, selle küsimuse jätab paragraf 58 täieste lahtiselt. Kuid päris otustamata ei jäta seadus seda küsimust mitte, ja suuremat selgust nõutab siin juba Cestimaa Talurahwa seaduse 26. paragrafi lugemine, kust tarwilist täiendust 58. paragrafile tuleb otsida. Seal seisab: „Kende kohtade karjamaa suuruse määramise juures peab seda tähele panna, et iga täiskülitud põllu tiinu peale (kesamaa maharwatud) üks kolmandik tiinu estimese numbrist ehk üks kolmandikku tiinu teise numbrist ehk wiimaks üks tiin kolmandama numbrist karjamaad tuleks“ (§ 26).

See paragraf käib ainult karjamaa suuruse kohta ja siin näem. kohe, et ei tarwitse sugugi karjamaad niisama palju olla kui põllumaaest Cstiks, ei wõeta mitte kōit põllumaa arwesse, waid üksnes täiskülitu põld. Kesamaa põllumaa ligi ei arwata sell korral, kui karjamaa suu-

rust välja rehtendatakse, ja tema ette karjamaad ei nõuta. Täiskülitud põllumaa ette aga nõutakse karjamaad mitmes suuruses selle järele, kui hea see karjamaa on, ühte enam, teist vähem, ja ainult kolmandama numbri karjamaad peab niisama palju olema, kui täiskülitud põldu. Kuidas aga karjamaad kolme järku hinnata, selles on omad eeskirjad maamõetjate tarwis lohkuseatud kodukorras (instruktsionis) ette nähtud, ja siin pannakse kolm asja tähele nimelt: kui palju karjamaal rohu kasvab, kui toivad on need rohu sorbid ja kui kaua siin suve jooksul karja võib peal pidada. Pole veel ette nähtud seda juhtumist, kus kõik põld seja all on, mida ka eraldamise ajal juhtuda võib. Üks on aga siin selge, et ka sel puhul karjamaad ikkagi peab olema, juba 58. paragrafi nõudmise järele, kuid kui palju ja kuidas tema suursti välja rehtendada, pole küllalt selge.

Mis aga sellekohase „heinamaa“ jaosse puutub, siis on tema suuruse otsimine palju raskem ja see suurus on veel muutlikum. Seadus ei ütle otsikohale küskilgi, kui palju heinamaad selle eht selle põllu ette tuleb lugeda, ja need paragrafid (27. ja 135.), mis siin eht umbkaudset juhtnõu oleks võinud olla, on oma järele juba ammu kaotanud. Üks on aga selge, et heinamaad, nagu seda ka 58. paragrafi nõuab, igatahes peab olema. Heinamaa suuruse määramise juures aga võib nähtavaste palju suurem vabadus walitseda, kui karjamaa juures.

Et aga maafinnitamise (kreposti-) jaoskondadel põhjust ei oleks sissekirjutamisele saadetud talukruntide plaanid tagasi lükata, siis peaks jarnasel korral kui karjamaa mitte kolme tiinu suurune ei ole, selgeste ära tähendatama, kui palju uuel väljaeraldatud talukohal täiskülitud põllumaad on ja misjulguse numbri karjamaaks temale määratud karjamaa tuleb lugeda.

Üüriraamatute ja -lepingute pealt võetavast stempelmaksust.

II. B.

Üüriraamatutesed (квартирные книжки) on laialt tuntud. Jga enam-vähem korralik korterite väljaüürija annab oma üürnikule sellenimelise heftikese, kus esimese koha peal üürileping (harilikult trükitult) seisab, millele puhjad lehetüljed äramatstuid üüriraha ülestähendamiseks järgnevad. Harilikult on veel lõppu mitmejulgused seadusemäärused ülessewõetud, nagu tarwilikumad paragrafid kroonu korterimaksu seadusest, üürilepingute pealt võetavast stempelmaksust jne. Peame veel juurde lisama, et effikombel tihti veel tänini üüriraamatuteste lõppu kõigeõigemalt kinnitatud riiginõufoogu arwamine 1. maist 1890 a. mahutatatakse, mis omal ajal üürilepingute pealt võetawa stempelmaksu juurust ja maksu wõtmise korda ära määras. Kõik on meil juba ammu uuendatud stempelmaksu-seadus (1903 a. väljaanne) maksuusel, mis stempelmaksu üürilepingute pealt teist määras, kui enne seda oli, ja

selle seaduse määrustega tutvustamiseks üüriraamatutele ja -lepingute asjus ja ühtlasi nende eksituste ärahoidmiseks, mis wananenud määrusi sisaldavad üüriraamatutesed mõitfiwad tekitada, olgu siin mõned read lubatud. Tuleb ju tihti üürilepingute asjus lohuuskäimisi ette, kus üüriraamatutesed suurt osa etendawad, ja kui siis stempelmaksu seaduse määrusi pole täidetud, siis on kümnefordsete stempelmaksu trahwidega kokkujuhutumine õige pahandaw.

Maksuwusel olewa stempelmaksu-seaduse põhjussmõtete järele tuleb üüriraamatutesi kahte liiki jagada, ja kummagil liigil on siin oma wäikesed iseäraldused. Ühed üüriraamatutesed sisaldawad eneses üürilepingu tingimisi, mis lepingusse astunud isikud alla on kirjutanud ja mis siis ka täiesie üürilepingu aset täita mõitwad ja ka täidawad, käigu siis leping ise kas korteri wõi muude ruumide kohta. Teistes raamatuteses lepingu tingimisi sees ei ole, eht kui nad on, siis pole nad lepingusse astunud isikute poolt mitte alla kirjutatud, nii et need raamatutesed juba tudagi wiisi üürilepingu aset täita ei suuda, ja kui neid tarwitatakse, siis ainult selleks, et siia maksetawa, õigem makstud üüriraha summasi ja maksmise aega üles tähendada.

Need üüriraamatutesed, mis üürilepingu aset täita suudawad, käitwad üleüldiselt wõttes nendesamade stempelmaksu määruste alla, nagu harilikud üürilepingudki. Seda näeme stempelmaksu suuruse ja selle juuruse äramääramise ja ka makstud üüriraha ülesmäärimise juures. Kõige pealt nagu harilikult üürilepingu pealt stempelmaksu tuleb maksta (harilikult pealekleebitawate ja siin kuskutud stempelmarkide näol), niisamuti ja samasuguses suuruses ruleb sedasama maksu ka üüriraamatutese pealt maksta. Teisiti wõlde ei suurenda ega wähenda stempelmaksu määra, mis üürilepingute pealt wõetakse, see asjaolu jugugi mitte, et leping üüriraamatuteses sejab, et ta siin lepingusse astuwa te poolte poolt alla on kirjutatud. Ja see maksu määr on selle järele, kui suur lepingus tähendatud üüriraha summa on. Pole üüriraha summa mitte üle 50 rubla, siis käib üüriraamatutene, nagu üürilepingki, 10 kopekalisel stempelmaksu alla (Stempelmaksu-seaduse § 18, p. 4, täht „a“). On ta aga üle 50 rubla, siis käib üüriraamatutene nagu iga teine üürileping (Stempelmaksu-seaduse §§ 23 ja 51, p. 1 põhjal) juba wõrrendliku (proportionalse) stempelmaksu alla ja nimelt kõrgema järgu stempelmaksu alla, mis aktide pealt wõetakse*). Selle kõrgema järgu stempelmaksu määr (Stemp.-sead. § 50, p. 1) on 50 kop. iga saja rubla pealt aktis tähendatud summast, kuni see wiimane summa kümne tuhandeni tõuseb, — pärast seda 5 rb. iga tuhande rubla pealt (puudulikud, mitte täied sajanded ja tuhanded loetakse täieliste ette). Nii on siis üüriraamatutese ja üürilepingute pealt wõetaw stempelmaks järgmine: üüri summade pealt kuni 50 rublani — 10 kop., 51 rb.

*) Sellesama kõrgema järgu stempelmaksu alla käitwad ja niisamuti arwatakse stempelmaksu, nagu allpool kirjeldub, peale üüri- ja rendilepingute weel ka kõigi lepingute pealt, millel ei oleks on liikumata ja liikuma waranduse omandamise, pidamise, tarwitamise eht käsutamiseõigus (osmine, kinkimine, tarwitada andmine) eht nende õiguste kusebamine eht jälle liikumata waranduse pantimine jne.

kuni 100 rb. — 50 kop., 101 rb. kuni 200 rb. — 1 rb., 201 rb. kuni 300 rb. — 1 rb. 50 kop. jne.

Selle juures tuleb tähele panna, et siin maks üüriraha üleüldise summa pealt arvatakse, mis lepingus seisab, ehk mida lepingu järele selgeteks võib teha. On leping aasta peale tehtud ja lepingus ainult see ära tähendatud et üüriraha näituseks 50 rb. kuus on, siis ei tule stempelmaksu maksta mitte 50 rb. pealt vaid terve aasta (50 rb. $\times$ 12) üüriraha, s. o. 600 rb. poolt. On leping mitme aasta peale tehtud, siis makstakse stempelmaksu kõigi nende aastate kogusumma pealt, mis lepingus selgeste ära tähendatud.

Kui aga lepingus pole selgeste ära tähendatud, kui pika aja peale ta on tehtud, siis tuleb temale (see tähendab ka üüriraamatutele) lepingu tegemise, ehk teistil veldes üüriraamatute väljaandmise juures lihtne stempelmark peale panna, see on: 1 rb. 25 kop. maks, kui kuu eest võetav üür üle 50 rb. on, ja 10 kop. maks, kui kuu üür üle 50 rb. ei ulata. Kuid hiljem tuleb siis järjest stempelmaksu täiendada, juurde maksta ja nimelt nii, et iga kord kui lepingu tegemise päevast aasta möödab on, ehk kui üürimine või leping enne aasta täisajamist lõppeb, lõpetatakse, siis mitte hiljem kui ühe kuu jooksul stempelmaks kõrgema järgu määra järele ära makstakse. Enne makstud maksud võetakse selle järelmaksu juures ikka arvesse. Lepingu peale aga tuleb märkus teha, kui suures summas leping juba täidetud on.*)

Mis makstud üüriraha ülesmärkimisesse puutub, siis on kõik selleskohased märkused neis üüriraamatutes, mis üürilepingu jõus seisavad, stempelmaksust vabad, nagu kõik raha maksmise või vastuvõtmise märkused, mis varandusliste lepingute peale tehakse.

Teistjugune lugu on nende üüriraamatutestega, mis üürilepingu jõus ei seisa, ehk raamatutestega, kus sees mõlemate poolte poolt alla kirjutatud leping puudub. Niisuguse üüriraamatuse pealt üleüldist stempelmaksu ei nõuta, kuna siin ju kirjaliku üürilepingut sees pole ja siis ka võimata on seda summat leida, mille pealt maksu võtta. Nende raamatute üleüldine ülesanne seisab ainult selles, et stia äramakstud üüriraha summasi aeg-ajalt üles tähendada, ja jarnane üüriraamatutene pole muud midagi, kui maksu-kviitungite koguraamat, maksukviitungite kogu. Kuid siit selgub ka siis, et stempelmaksu nõudmised siin juba iga üksiku ülestähendatud üüriraha summa kohta eraldi maksmata hakkavad. Kõik raha vastuvõtmise kviitungid, mis mitte varanduslike lepingu peale pole üleskirjutatud, vaid temast eraldi seisavad, käivad 5-kopikalise stempelmaksu alla, kui makstud summa üle 5 rb. on, ja on stempelmaksust vabad, kui summa vähem on kui 5 rb.

*) Niisamuti, nagu siin kirjeldatud, tuleb teha kõigi lepingute juures, kus esialgselt võimata on ette ära ütelda, kui suur lepingu rahaline summa on, näituseks, mõnesuguste materjalide muretsemine lepingus tähendatud hindade eest, kuid niisugusel määral, kui palju pärast tarvis läheb, — ehk isõ tegemise juures kindla päevapalga eest, kuid ette-teadmata, kui pika aja jooksul, — ehk jälle tähtsõ tegemise juures, kus täli hind teada, kuid alles veel teadmata, mitu tälli saab ära tehtud jne.

Praegu harutusel olevates üüriraamatutes puudub allakirjutatud leping, selle tõttu pole raamatutesel lepingu jõudu, nii on iga märkus vastuvõetud üüriraha kohta, mis siia ülestähendatakse, sellega lepingust lahutatud, pole mitte lepingu peale tehtud, on lühidalt üelda lepingust eraldi olev kviitung. Sellepärast tuleb niisuguses üüriraamatutes iga üüriraha maksmise korral 5-kopiline stempelmark sisse kleepida ja kusiutada, kui maksetaw summa üle 5 rbl. juur on, kuna vähemad summad ilma selleta läbi saavad.

Kuigi üüriraamatute siialt tarvitatakse, siiski on nad enamalt jaolt ilma üürilepingu jõuta, kuna meie üürnikud ja väljüürivad neisse üüri tingimisi sisse ei märgi, ehk kui nad siisemärgitud on, siis neid alla ei kirjuta. Niisuguste raamatute pealt, nagu üleval nägime, iseäralist stempelmarku pole tarwis maksta, nagu teiste raamatutes pealt, kuhu allakirjutatud leping on sisse mahutatud. Kuid seaduse nõudmise järele käivad üksikud rahasummad, mis neisse sisse kirjutatakse ja suuremad on kui 5 rbl., eraldi stempelmarku alla 5 kop. suuruses. Ja sellegi marku maksmata jätmise korral, kui asi mõnes ametiasutuses avalikuks tuleb, võib trahvisumma (10 korda nõuetavast stempelmarkust suurem) õige tuntavaks paisuda, iseäranis kui üüri mitme aasta jooksul juba makstud on.

Ärariikutud stempelpaberi ümberwahetamisest.

Stempelmarku seaduse paragr. 142. järele on kroonukodadel õigus kontrollkodade nõusolemisel ärariikutud stempelpaberit, nagu weksli-, aktipaber jne. uue sellekohase paberi vastu ümberwahetada, mille juures paberi valmistamise, hoidmise jne. kulude katmiseks wahetaja käest 10 kop. paberi lehe pealt võetakse. Neil kordadel aga, kus mingisugust waieslust ei teeki, võivad jarnast wahetamist ka renteid toimetada. Kuidas wahetamist toimetada ja millal wahetada võib, selle korra peab rahaminister ära määrama. Ümberwahetamise korra äramääramiseks on rahaministril õigus juhatuskirjasi välja anda. Uuem ja praegu ainumarksew juhatuskiri pandi läinud aasta lõpul maksmata ja tema siisu on lühidalt kokku võttes järgmine.

Paberi ümberwahetamise võimalus on ainult siis, kui paberi ligema vaatlemise juures nähtawale tuleb, et ta rikutud on, kui, näituseks, wekslipaberi peale weksli siisu ilma sellekohase wormi täitmiseeta on kirjutatud, kui mõne akti siisu ei ole mitte õigelt ehk mitte täielikult üleskirjutatud jne. Keed wekslid, aktid ja algkirjad (dokumendid), mis õigelt ja täielikult on valmis kirjutatud, kui aga nende wekslitele aktidele jne. weel alla poole kirjutatud, võivad mitte hiljem kui ühe kuu jooksul pärast nende kirjutamist ümberwahetamisele tulla. Kui ärariikutud weksliplangi peal selle isiku või asutuse nimetus seisab, selle oma seeplank on, ehk kui rikutud weksli akti või algkirja (dokumendi) sees isikud on nimetatud (kas wastuvõtjad või väljaandjad), siis on ümberwahetamise õigus ainult tähendatud isikutel.

Ümberwahetada ei wõi neid weksliisi, aktiisi jne., kus allkirjad peal on (olguigi ritutud sisuga, ehk weksliplangid seljapealse allkirjaga), ehk paberisi mis katki on rebitud, wõi kus wäljatraktimise märgid peal on; kui pealekirjutatud lepingu hind suurem on, kui selle stempel-paberi peale kirjutada wõib; kui näha on, et paberit meelega on ritutud sel sihil, et teda ümberwahetada; kui õigelt ja täis kirjutatud paber hiljem kui üks kuu wahetamiseks ette pannakse.

Kes rikki läinud stiempelpaberit puhta peale ümberwahetada tahab, peab renteisse teatelehe sisse andma ja ritutud paberi juurde lisama (see teateleht on margimaksust prii). Kui rentei mingisugust kahtlust ega põhjust ei leia wahetamist tagasi lüüata, siis nõuab ta 10 kop. wahetaja käest sisse, kes siis ka oma teatelehe peale üles märgib, et ta 10 kop. on ära maksnud ja uue paberi ajemele saanud. Paberid antakse ainult sellejama wäärtuslised tagasi, nagu ritutud paberid olivad.

Kui wahetamiseks ette pandud paber ühel ehk teisel põhjusel kahtlust äratav, siis saadetakse ta kroonupalatisse ümberwahetamiseks.

Kes ette paneb wahetamiseks paberi, kus allkirjade wäljatraktimise, ehk mõned teised märgid peal on, mis tunnistawad, et paberit enne on tarwitatud, langeb kohtu alla, kui kelm, kes walepaberit meelega tarwitunud.

Kõigist seisustest laste wastuwõtmine kadetikorpusesse.

Kõigekõrgemalt finnitatud sõjanõukogu otsus.

9. detsembril 1912 a. andis sõjaminister Walitsemale Senatile wäljatuulutamiseks teada, et Kõigekõrgemalt 5. novembril 1912 a. finnitatud sõjanõukogu otsuses seisab:

1) Kui pärast nende laste wastuwõtmist kadetikorpusesse, kellel õigus on neis õpeasutustes kroonu kulul õppida, wabad kohad üle jääwad omal kulul õppijate laste tarwis, siis peab üleüldisel alusel kõigise kadetikorpusesse omal kulul kõigist seisustest lapsi wastu wõetama.

2) Kui omal kulul õppida tahjate arw suur on ja wabaid kohte nende tarwis ei jätku, siis peab wastuwõtmine wõisfluseksamite järel sündima.

3) Zuuda usus sündinute (olgu meeste wõi naisterahwad) lapsi ja lastelapsi ei pea kadetikorpusesse mitte wastu wõetama.

Järelmaksu saadetused Wenemaa ja Ungria wahel.

Läinud aastal sündinud kokkuleppimise põhjal wõitwad Wenemaa ja Ungrias elawad Austria-Ungria alamad wastastikku posti saadetusi järelmaksuga (ПОСЫЛКИ СЪ НАЛОЖЕННЫМЪ ПЛАТЕЖОМЪ) wahetada. Nende saadetuste pealt kummagi riigi heaks wõetaw maksu suurus määratakse hiljem kindlaks, kuid ta ei tohi suurem olla kui 25 kop. iga 10 rbl. pealt pealepandud järelmaksust ehk 10 fillerit iga 4 krooni pealt. Järelmaksu summa ei pea suurem olema kui 1000 krooni Ungrias ja 400 rbl. Wenemaal. Kui rahasaaja on oma adressi muutnud

ja selles riigis elab, kust raha saadetakse, siis võib temale teise riigi postivalitsuse loaga raha välja maksta.

Tukkumi linnas olevate F. J. hobuserautamise kursuste põhjuskiri.

§ 1. Tukkumi linnas asuvad ja F. J. poolt ülevalpeetavad hobuserautamise kursused käitvad kaubanduse- ja tööstusministeriumi õpeosakonna alla.

§ 2. Kursuste juhatajaks on nende asutaja.

§ 3. Kursustel antakse õpetust hobuserautamise theorias ja harjutatakse tegelikult rautamist.

§ 4. Õpeaja kestvus kursustel on 6 kuud.

§ 5. Kursustele võetakse vastu kirjatundjad isikud, mitte alla 19 aastat vanad, kes sepatööd tunnevad ja hobuseraudade valmistamises tegevad on olnud.

§ 6. Õpemaksu määrab kursuste asutaja ja finnitab kaubanduse- ja tööstusminister. Kui õppija kursustelt ära jääb ehk välja heidetakse, siis ei saa ta makstud õperaha mitte enam tagasi.

§ 7. Vastuvõtmise palvekirjad antakse sisse kursuste juhataja nime peale.

§ 8. Õppijad täidavad kõiki määrusi, mis ministeriumi õpeosakonna lubaga kursustel maksmata on pandud.

§ 9. Kursuste lõpetajatele antakse sellekohased tunnistused kursuste pitseriga.

§ 10. Kursustel õpetatakse iga päev peale pühapäevade, pühade ja tabelipäevade.

§ 11. Kursustel on oma pitser kursuste nimetuslega.

§ 12. Kursuste tegevuse üle valvamine on isiku käes, keda ministerium määrab.

§ 13. Asutaja paneb iga aasta kaubanduse- ja tööstusministeriumi õpeosakonnale täielise aruande kursuste tegevuse kohta ette.

Kohtute otsused.

Walla nõudmine wallawanema ja kirjutaja vastu.

Wiljandi rahukohtuniku juures oli nende päevade sees järgmine kohtuasi harutusel. Puitatu walla pärast olew 5-protsendiline sifemise wõidulaenu pilet läinud 2. jaanuaril 1912 a. kustutamise alla. Et pilet finnitamata oli, siis makseti wallale ainult 140 rbl. välja, kuna kurfi järele pilet 2. jaanuaril 1912 a. Peterburi börsel 474 rbl. maksnud. Selle läbi, et pilet finnitamata oli, sai wald 334 rbl. kahju. Pilet jäänud wallawanema ja kirjutaja hooletuse läbi finnitamata. Kommissar määras hooletuse eest wallawanemale kui ka kirjutajale summa-gile 7 päewa aresti. Saadud kahju palus Puitatu wald wallawanema ja kirjutaja käest ühes tuludega välja mõista. Rahukohtunil leidis

„B. Teat.“ teatel walla nõudmise põhjendatud olewat ja mõistis neid 334 rbl. ühes kohtukuludega wälja maksma, kus juures kumbki lahju- summast ja kohtukuludest poole wälja maksab.

Mõndasugust.

Kui wana te olete, tunnistaja?

Ühes Austria kohus arutati ühte päranduse asja, ja tunnistaja (naesterahwas) X wastas küsimuse peale, kui wana ta on: „33 aastat.“ Kui teda sellesamas asjas kahe aasta pärast uueste üle kuulati, siis ütles ta jälle sellesama wanaduse. Kohus ei pannud seda tähele, kuid wastane pool, kes protsessi kaotas, pööras kättemaksmise himus prokurööri tähelepanemise selle tunnistuse peale. Algas süüdistuse asi wale tunnistamise pärast.

Kohtu ees seletas süüalune, et ta sel ajal, kui teda tema wanaduse kohta küsiti, ennast weel tunnistajana ei tundnud ja selgesti teadis, et tema wanaduse kohta käiwal küsimusel mingijugust mõju ei ole protsessi otsustamise peale ühe ehk teise kohtukäija kasuks. Ta on, kui õigust ütelda, nelikümmend üks aastat wana, kuid häbitundmine kokku- tulnud rahwa ees, kellele ülekuulamisest teada oli, et tunnistaja weel mitte mehel ei ole, sundis teda oma aastate arwu wähen dama.

Kaitseja tähendas omalt poolt, et tunnistaja ülekuulamine tõe poo- lest alles pärast seda algab, kui kõik worminõudmised täidetud, ja wor- mitäitmiseks on ka nende isikute selgeteks tegemine, kes asja kohta midagi ütelda teawad. Nii siis ei käi wastused, mis siin antakse, tunnistuste hulka, ja nii need wastused õiged ei ole, siis ei ole see weel mitte wale tunnistamine. Peale selle ei ole tunnistaja ennast mitte kasu püüdi- misest ehk üleüldse mõnest kurjast mõttest juhtida lastnud, mis pärast, taitsja arwamise järele, siin ka mitte ei wõi juttu olla kuritööst.

Kohus mõistis X. õigeks. Prokurör kaebas edasi. Kassafioniti- kohtus tõendas süüdistaja, et siin wale tunnistamisega tegemist on, ja ei riigil õigus on kohtus ülekuulatawate isikute käest tõe tunnistamist nõuda. See kõrgem riigi õigus oleks wõimatult rikutud, kui tunnistajad oma isikliku maitse järele hakkaksidwad ära määrama, mis nende tunnistustes asja kohta tähtsat ja mittetähtsat on. Kaitseja lordas oma endisi põh- jendusi ja lihas mõned märkused naesterahwaste nõrkustest juurde. Tunnistajal ei olnud mõttes kellegile lahju teha. Siin on ebakohalise häbitundmisega tegemist, ehk ka wõiks ütelda oma oja rumalusega: tunnistaja ei oleks ju muidu hakanud 1911 aastal sedasama wana- dust näitama, mis 1909. aastalgi, mis pealegi 1909 aastal protokollu wõeti.

Pärast pikemat nõupidamist läi kohus prokurööri poole ja tegi otsuseks asja teistkordseks läbiwaatamiseks anda. Oma otsusi põhjen- dates ütleb kohus, et alama kohtu otsus ise enese wastu räägib: ühest küljest räägitakse teadmisega wale tamisest tunnistuse andmises ja teisest küljest tõendatakse, et siin kurja tahtmist ei olnud.

Wastutaw toimetaja: Joh. Reinthal.

Wäljaandja: Eesti Kirjastuse-Drahtisus „Hiselur“.

Trükitud W. Ehrenpreisi trükitojas, Tallinnas, Rüütli uul. 11.